

času zlasti Car Emin, in z letošnjo svojo povestjo v „Matici Hrvatski“ je nastopil Milan Šenoa isto pot. — Povest se godi v majhni vasi ob Kolpi v drugi polovici preteklega stoletja, ob času, ko so začeli graditi novo železnico med Karlovcem in Reko. Stare ceste so zapuščene, vasi propadajo, ljudje si pa iščejo zaslužka pri novi železnici, ki jo iz vsega srca sovražijo. Celo bogati posestniki, ki se jim je v srečnih časih vse odkrivalo, prodajajo plemenitašu zapuščene domove in delajo na novi progi za majhno plačo, samo da prežive obubožano družino. Z vsakim dnevom se kopiči v propalih hišah in v ogorčenih dušah vedno več nezadovoljnosti, nesreče in uboštva, ki zdajpazdaj bruhne z vso silo na dan ter zažge barako, ki so jo usmiljeni izkoriščevalci postavili za svoje delavce, ali vrže v zrak novi železniški most ali pljune — v ponosni zavesti, da se je zgodila človeka ponižujoča krivica — v široki obraz bogatega podjetnika. Toda to vse je le trenutni izbruh onemogle jeze, moč pa vsak dan bolj peša, in konec je — „exodus“ v „obljubljeno deželo“, kjer človeku težko delo tudi plačajo. — To je pravzaprav moderna povest, vpleteni roman je pa le star okvir.

Milan Šenoa je včasih dober pripovedovavec, le škoda, da prevečkrat zaide v šablono. Nekateri značaji so popolnoma šablonski in poverjenje državnega denarja je tudi že preveč navaden in obrabljen zaplet. Najbolj nejasno je očrtan značaj blagajnika Janka, tako da človek nikoli prav ne ve, kako naj ga sodi. Ob silni senci, ki jo je pisatelj nametal na koncu povesti pri popisovanju žalostnega položaja blagajnikove žene Mare, ob spominu, da Jankovo nenravno razmerje do učiteljve Minke nese celi družini le dobiček in nobene škode in celo žalosti ne — bi človek nehote sodil o Janku: Prav je ravnal. To precej kazi konec povesti.

Želeli bi si pri „Exodu“ še nekaj. Pisatelj nam je sicer odprl s povestjo pogled v grenko bodočnost, ni nam pa podal niti ene misli, da bi bilo kdaj bolje, ni nam naslikal niti enega žarka, ki bi mogel kdaj vsaj malo razsvetliti polnočno temo žalostne sedanosti, kakor bi stal pred narodom brez sveta, edina rešitev pa — exodus! To je povesti le v škodo. C.

Hrvatski preporod. Napisao Djuro Šurmin, kr. sveučilišni profesor. II. Od god. 1836. do 1843. S 6 slika. Zagreb. Tisak dioničke tiskare. 1904. Str. 287+040. — Koncem lanskega leta je izšel že drugi zvezek knjige „Hrvatski preporod“ vseučilišnega profesorja dr. Šurmina. V tem drugem delu se opisujejo dogodki od l. 1836. do 1843. Kakor v prvem

delu, tako je pisatelj tudi v drugem delu pred vsem opisal politične dogodke na Ogrskem in Hrvaškem, kolikor so le ti vplivali na gmotni in duševni razvitek hrvaškega naroda. Potem je pisatelj načrtal po podatkih iz tedanjih tiskanih spisov, posebno iz „Danice“ in iz pisem tedanjih književnikov, borbo za ilirizem in proti njemu. Zanimivo je predloženo stališče Slovencev naproti ilirizmu. Boj Kopitarjev proti Gaju in njegovi ideji je tukaj prvič popisan v celoti. Po podatkih pisateljevih so bili še hujši in nevarnejši protivniki ilirizma Srbi, ki so ravno v tem času srbsko ime oživili celo po hrvaških zemljah. Srbi so budili svoj narod le v srbskem duhu ter odbijali ilirsko ime, ker se je protivilo srbskim nameram. To je bil obenem najboljši znak za Gaja, da je mogel tudi on gojiti za svoj narod le hrvaško ime mesto ilirskega, saj je bilo ilirsko ime nevšečno i Mažarom i dunajski vladi, ki ga je celo za-
brnila.

Prof. Šurmin je obljubil, da bode v tem zvezku pred vsem natančno predložil delovanje Gajevo za njegovo idejo. Nam se zdi, da se namera pisateljeva ni izpolnila v celem obsegu. Gaj stoji seveda v središču vsega ilirskega pokreta, toda po tem opisu se nam zdi pravo delovanje Gajevo premalo razjasnjeno. Morda je tudi v tem zvezku preveč podatkov iz sodobnih spisov in premalo samostalne sodbe in resuméja o celi dobi. Sicer pa je knjiga v vsakem pogledu zanimiva ter jo priporočamo kakor prvi zvezek slovenskim čitateljem, ki se zanimajo za to važno dobo jugoslovanske politične in književne zgodovine. Knjigo krasi šest lepih slik: Hrvatski preporod od Vlaha Bukovca, dr. France Prešeren, Sidonija Rubido-Erdedi, Pavao Stooš, Ljudevit Gaj in Stanko Vraz.

Na str. 285. čitamo Pöltzschach in na str. 10. Kleinsonntag. Pisatelj je mogel pač rabiti slovensko ime Poličane in Mala Nedelja mesto nemških imen, in sicer tem laglje, ker ne navaja doslovno nemških pisem Valentina Orožna in A. Krempla. Na str. 284. pa je grda tiskovna napaka Gottweiss mesto Bleiweiss.

Iv. Steklasa.

Pučka knjiga. Uredjuje Vilko Popović, učitelj. Knjiga I. — 80. Str. 80. Cena 20 vin. — Odkar se je tudi med Hrvati zbudilo zanimanje za ljudske knjižnice, a dobrih knjig za ljudstvo še vedno manjka, so začeli mnogi izdajati z večjim ali manjim uspehom knjige za ljudstvo. Omenjam dr. Š. Ortnera, dr. F. Biničkega, M. Marjanovića in V. Popovića. Zadnji je osnoval svoje podjetje na zdravi podlagi po načelu: „Sve za vjeru i domovinu.“ Dozdaj je izšla

VOJAŠKA STRAŽA PRED ZIMSKO PALAČO MED NEMIRI.

prva knjiga. V njej je na prvem mestu več krajših povesti in črtic. Dobrih pripovednih pisateljev za narod Hrvatov še vedno manjka, najbrže zato, ker so premalo preiskovali narodno življenje in prepovršno gledali v narodno dušo. To se pozna tudi povesticam v tej knjigi. Bolji so poučni članki, kateri bodo narodu izvestno mnogo koristili. Izdajatelju, ki je pokazal mnogo dobre volje, želi pač vsak ljudski prijatelj mnogo uspeha, a naj bi našel tudi mnogo podpore pri duhovnikih in učiteljih, kateri živijo med narodom! Če bi bilo nekoliko agitacije, bi se „Pučka knjiga“ lahko zelo razširila, ker je res dobra in cenena.

Janko Barlé.

Nevenčice. Priče i pripovijetke za mladež. Napisao Ivan Devčić. — 80. Str. 144. Znani pisatelj Ivan Devčić je izdal med knjigami hrvaškega pedagoškega književnega zbora lepo zbirko pripovedek za mladež. Te pripovedčice, katerih dejanje se vrši v Bosni in v gornji Krajini, so osnovane na zgodovinski podlagi, ali pa na narodnem pripovedovanju. Prav je storil pisatelj, da jih je otehl pozabljivosti in marsikatera stara razvalina bode z njimi zopet oživela. Te povesti in pripovedke — sedemnajst jih je v knjigi — so pisane v dobrem duhu za mladino. Knjiga je tudi ilustrirana, vendar se slikam pozna, da jih ni delal umetnik.

Janko Barlé.

ČEŠKA.

Alois Jirásek: **Gero**, historická hra o čtyřech jednáních. — Nakladatel J. Otto v Praze. 1904. — Igra je vredna, da se nekoliko dalje pomudimo pri njej! Njena vsebina je sledeča:

Tugomer iz knežjega rodu Stodoranov, prosi ponoči pri Geronu, nemškem mejnem grofu Vzh. Marke, da bi z njegovim sodelovanjem prepodil sedanjega kneza Stodoranov Stojh-něva in sam zasedel prestol. Za talnika pusti na Geronovem dvoru svojega stričnika Želibora, ki postane iz lastnega prepričanja kristjan.

Nemcem preti od slovanske strani velika nevarnost. Mejnega grofa Hika so že pobili Bodriči in bati se je, da se vsi slovanski rodovi združijo. — To svetuje tudi Želibor svojemu stricu, a ta ga neče poslušati in postane izdajavec. Gero je zvit lisjak in se ravna po pravilu: „Vzemimo ljudstvu voditelje, potem ga bomo brez težave uničili.“ Ravnokar ga je kralj Oto povzdignil v vojvodski stan. Svojega bratranca Rothulfa pošlje mej Slované z naročilom, naj jih z obljubami pomiri, kneze pa naj spravi na njegov dvor pod pretvezo, da se hoče on pogovoriti z njimi radi miru.

Rothulf stori vse po njegovi volji in privede s seboj 30 slovanskih knezov, le Čedrag, poganški svečenik, mu ne zaupa in ostane doma. Gero jim priredi veliko gostijo, dá jim vina in ukaže godcem, naj igrajo. Mej gostovanjem pa planejo nanje vojaki in jih pomore. Edini Želibor se reši, ker ga posvari poprej Irmingerd, hči Rothulfova, ki ljubi mladega Slovana.